

3/0007/2016

21.12.2015

Säteilyturvakeskuksen määräys ydinenergian käytön turvajärjestelyistä, perustelumuistio

Yleiset perustelut

1 Johdanto

Ydinenergilain (990/1987) muutoksella (676/2015) yleisten turvallisuusmääräysten antovalta siirrettiin Säteilyturvakeskukselle. Tämä määräysehdotus perustuu siten ydinenergilain 7 q §:ssä säädettyihin, 1.1.2016 voimaan tuleviin teknisluontoisten määräysten antovaltuuksiin. STUKin määräystenantovaltuuden asiallinen laajuus perustuu nykyisiin ydinenergilain alaisiin valtioneuvoston asetuksiin.

Tässä määräysehdotuksessa esitetyt vaatimukset perustuvat ydinenergilain 7 q §:n kohtaan 22, *ydinenergian käytön turvajärjestelyjen suunnittelu ja toteuttaminen sekä ydinlaitoksen henkilöturvallisuus, tietoturvallisuus, turvavalvonta, turvahenkilöstö, uhkatilanteisiin varautuminen ja toiminta uhkatilanteessa.*

2 Nykytila

Yleisistä turvallisuusmääräyksistä säädetään nykyään valtioneuvoston asetuksilla. Ehdotettua määräystä vastaavat säännökset ydinenergian käytön turvajärjestelyistä on annettu valtioneuvoston asetuksella ydinenergian käytön turvajärjestelyistä (734/2008). Määräyksessä on tehty muutoksia ja korjauksia asetuksen tekstiin. Muutokset on perusteltu pykäläkohtaisissa perusteluissa lukuun ottamatta stilistisiä korjauksia.

3 Määräyksen tarkoitus ja keskeiset ehdotukset

Ehdotetulla määräyksellä annetaan ydinenergilakia (YEL) tarkentavat säännökset ydinenergian käytön turvajärjestelyjen suunnittelusta ja toteuttamisesta sekä toiminnasta uhkatilanteessa. Määräys tarkentaa YEL:ssa turvajärjestelyistä säädettyjä lainkohtia (YEL 7 §, 7 i §, 7 l-o §). Määräyksessä on säädetty valtioneuvoston asetuksen ydinenergian käytön turvajärjestelyistä mukaisesti luvanhaltijaa koskevista vaatimuksista.

Viranomaisia koskevat vaatimukset siirretään ydinenergia-asetukseen (161/1988), sillä STUKin määräyksillä ei voida säätää muiden viranomaisten toiminnasta, ja näiden osalta asetuksenantovalta jää valtioneuvostolle. Asetuksenantovaltuus siirrettiin muiden asetuksenantovaltuuksien yhteyteen lain 82 §:ään. Suunnitteluperusteuhan ja ydinenergian käyttöön kohdistuvan lainvastaisen toiminnan uhkakuvan määrittämisestä sekä turvajärjestelyihin liittyvien uhkatilanteiden johtajuudesta säädetään ydinenergia-asetuksessa.

Tarkoituksena on, että ydinenergilaki, ydinenergia-asetus ja turvajärjestelymääräys muodostavat kokonaisuuden, jolla säädellään ydinenergian käytön turvajärjestelyitä. Näitä täydentävät Säteilyturvakeskuksen julkaisemat YVL-ohjeet (erityisesti A.11 ja A.12) sekä suunnitteluperusteuhka (DBT).

Määräys liittyy YEL:n 7 §:ssä säädettyyn vaatimukseen:

3/0007/2016

21.12.2015

Ydinenergian käytön edellytyksenä on, että turvajärjestelyt ja valmiusjärjestelyt sekä muut järjestelyt ydinvahinkojen rajoittamiseksi ja ydinenergian käytön turvaamiseksi lainvastaiselta toiminnalta ovat riittävät.

Määräyksen tarkoituksena on tarkentaa YEL:ssä säädettyjä, turvajärjestelyjä koskevia vaatimuksia. Määräyksen valmistelussa on otettu huomioon ydinaineiden turvajärjestelyjä koskevista toimista tehty yleissopimus (CPPNM, SopS 72/1989) ja siihen kesällä 2005 tehdyt muutokset, jotka on Suomessa saatettu voimaan lailla 513/2008. Edellä mainitun yleissopimuksen uudessa 2A artiklassa on lueteltu turvajärjestelyjä koskevat peruseriaatteet, joita sopimuspuolten on kohtuuden ja mahdollisuuksien mukaan sovellettava.

4 Määräyksen vaikutukset

STUKin turvajärjestelymääräys vastaa pääosin valtioneuvoston asetusta ydinenergian käytön turvajärjestelyistä (734/2008). Asetus on ollut voimassa lähes kahdeksan vuotta. Turvajärjestelymääräyksessä säädetyt muutokset asetukseen eivät aiheuta käytännössä merkittäviä taloudellisia tai käytännön vaikutuksia luvanhaltijalle tai viranomaistoimintaan. Merkittäviä muutoksia asetuksessa esitettyihin vaatimuksiin ei määräyksessä ole.

Määräyksellä arvioidaan olevan jo olemassa oleviin turvajärjestelykäytäntöihin vain vähäisiä vaikutuksia, joilla turvajärjestelyjen tasoa pyritään parantamaan. Nämä voidaan käsitellä jatkuvan parantamisen periaatteella osana nykyisiä rakentamisen- ja käytönaikeisten valvontaohjelmien toteutusta. Määräyksellä on em. vaikutuksia myös muutostöissä, joissa jo asetuksessa asetetut vaatimukset on otettu huomioon.

5 Määräyksen valmistelu

Määräys valmisteltiin Säteilyturvakeskuksessa virkatyönä osana STUKin määräysten valmistelemiseksi perustamaa projektia (VALMA), jonka tehtävänä oli ohjata määräysten valmistelua, taata eri määräysten yhtenäisyys sekä vastata STUKin määräysten lainmukaisuudesta ja ulkoasusta.

Määräysehdotuksesta pyydettiin lausunnot työ- ja elinkeinoministeriöltä, sosiaali- ja terveysministeriöltä, ympäristöministeriöltä, sisäministeriöltä, ulkoasiainministeriöltä, ydinalan turvajärjestelyjen neuvottelukunnalta, ydinturvallisuusneuvottelukunnalta, Fortum Power and Heat Oy:ltä, Teollisuuden Voima Oyj:ltä, Posiva Oy:ltä, Fennovoima Oy:ltä, Teknologian tutkimuskeskus VTT Oy:ltä, Talvivaara Sotkamo Oy:ltä, Tukesilta, Pohjois-Suomen AVI:lta, Kainuun ELY-keskukselta, Satakunnan ja Itä-Uudenmaan pelastuslaitoksilta sekä Lounais-Suomen ja Itä-Uudenmaan poliisilaitoksilta.

Lausunnot saatiin ympäristöministeriöltä, työ- ja elinkeinoministeriöltä, Teollisuuden Voima Oyj:ltä, Posiva Oy:ltä, Fortum Power and Heat Oy:ltä, ydinturvallisuusneuvottelukunnalta, Fennovoima Oy:ltä, Lounais-Suomen poliisilaitokselta (poliisin OL3-projekti) ja Satakunnan pelastuslaitokselta. Lausunnoissa on pyydetty tarkennuksia sanamuotoihin ja selvennyksiä eri määräyskohtiin. Myös viranomaisen ja luvanhaltijan yhteistyöhön liittyviä määräyskohtia on kommentoitu.

3/0007/2016

21.12.2015

6 Yksityiskohtaiset perustelut

1 § Soveltamisala

Määräyksen 1 §:ssä säädetään määräyksen soveltamisalasta. Pykälässä muutetaan asetuksen termi asetus määräykseksi. Määräys koskee ydinenergian käytön turvajärjestelyjä. Tarkentavia soveltamisalaa koskevia vaatimuksia on esitetty STUKin julkaisemissa YVL-ohjeissa. Elinkaariajattelu on otettu ehdotukseen mukaan, koska turvajärjestelyjä tarvitaan ydinlaitoksen elinkaaren kaikissa vaiheissa, mutta niiden taso vaihtelee riskin perusteella. Määräyksessä esitetyt vaatimukset otetaan huomioon päätettäessä ydinainesten ja ydinjätteiden kuljetusten ja varastoinnin sekä uraanin tai toriumin tuottamiseksi harjoitettavan kaivostoiminnan ja malminrikastustoiminnan turvajärjestelyistä.

Turvajärjestelyjen sisältö koostuu fyysisistä turvajärjestelyistä ja tietoturvallisuudesta. Osa-alueet tukevat toisiaan eikä niitä voida tai pidä käsitellä toisistaan riippumattomasti. Tietoturvallisuuden merkitystä digitalisoidussa laitosympäristössä on korostettu määräyksessä.

2 § Määritelmät

Määräyksen 2 §:ssä kuvataan määräyksessä käytetyt määritelmät. Määritelmä 4) *turvajärjestelyvyöhyke* on uusi ja sitä käytetään ohjeessa YVL A.11 Ydinlaitoksen turvajärjestelyt. Määrittelyllä pyritään selventämään ydinturvallisuudessa käytetyn turvallisuusvyöhykkeen ja turvajärjestelyissä käytetyn turvajärjestelyvyöhykkeen eroa, jotta väärinymmärryksiltä vältytään.

Turvajärjestelyjen, ydinenergian käytön ja ydinlaitoksen määritelmät ovat ydinenergiailaissa eikä niitä siksi ole määritelty tässä määräyksessä.

Määritelmiin 1) *lainvastainen toiminta* ja 5) *uhkatilanne* on lisätty kommenttien perusteella lainvastaisen toiminnan mahdolliseksi kohteeksi ydinlaitoksella oleva *henkilöstö*. Lainvastaisen toiminnan määrittelyssä on otettu huomioon sekä tahallinen että tuottamuksellinen toiminta tai toimenpide, mutta näitä on tarkennettu asetukseen verrattuna viittaamalla muussa lainsäädännössä rangaistavaksi säädettyihin tekoihin, (rikoslaki (1889/39)). Erityisesti tuottamuksellisen toiminnan osalta on otettava huomioon se, että turvajärjestelyjä voidaan käyttää vain sellaisen lainvastaisen toiminnan havaitsemiseen ja estämiseen, joihin turvavalvonta soveltuu ja joka on muussa lainsäädännössä säädetty rangaistavaksi tuottamuksellisena rikoksena. Esim. huolimattomasti tai piittaamattomuudesta tehdyn huonon hitsaussauman havaitsemista ei voida toteuttaa turvajärjestelyihin kuuluvalla turvavalvonnalla, vaan siihen käytetään mm. laadunvalvontaa, eikä kyseinen teko ole välttämättä edes rangaistavaksi säädetty rikos. Tuottamus terminä on määritelty rikoslain 3 luvun 7 §:ssä.

Määritelmään 3) *suunnitteluperusteuhka* ei lisätty kommenttien perusteella valtion ja viranomaisten tehtävien määrittelyyn kuuluvaa viittausta. Näistä säädetään ydinenergiailaissa ja -asetuksessa.

Määritelmät on järjestetty aakkosjärjestykseen (toisin kuin valtioneuvoston asetuksessa 734/2008).

3/0007/2016

21.12.2015

3 § Yleiset suunnitteluperusteet

Määräyksen 3 §:ssä säädetään turvajärjestelyjen yleisistä suunnitteluperusteista. Turvajärjestelyt on otettava huomioon paitsi toiminnan suunnittelussa myös ydinlaitoksen järjestelmien, rakenteiden ja laitteiden suunnittelussa ja sijoittelussa. Turvajärjestelyjen suunnitteluperusteena edellytetään käytettävän riskianalyysijä sekä suunnitteluperusteuhkaa ja YVL-ohjeita. Viittauksia YVL-ohjeisiin ei kommenttien mukaisesti ole lisätty määräykseen, koska siinä ei voida viitata alempitaisiin säännöksiin. 3 §:stä on poistettu tarkempi määritely lainvastaiseen toimintaan mahdollisesti ryhtyvän tahon kyvyistä, koska ne ja muut uhkat on esitetty yksityiskohtaisesti suunnitteluperusteuhkassa, joka on salassa pidettävä ja turvallisuusluokiteltu viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain (621/1999) 24.1 §:n perusteella.

Ydinlaitoksen turvallisuuden varmistamiseksi on tärkeää, että turvajärjestelyt on sovitettu yhteen käyttötoiminnan, paloturvallisuuden ja valmiusjärjestelyjen kanssa ja että ne on sovitettu yhteen asianomaisten viranomaisten suunnitelmien kanssa.

Valtioneuvoston asetuksen 734/2008 3a §:ssä ollut suunnitteluperusteuhan laatimisvastuu poistetaan tästä määräyksestä ja siirretään ydinenergia-asetukseen (161/1988). Suunnitteluperusteuhka on laadittu ja se perustuu Suojelupoliisin toimittamaan uhkakuvaan. Niin ikään 3a §:n toinen momentti siirretään ydinenergia-asetukseen, koska STUK ei voi määrätä Poliisihallitusta vastaamaan uhkakuvan määrittelemisestä tai sen laatimisesta. Samalla on tarkistettava onko vastuu poliisihallituksella vai suojelupoliisilla. Tämä kommentti on esitetty myös poliisin taholta ja se edellyttää käytännössä sisäasiainhallinnon kannanottoa ydinenergia-asetukseen sen valmistelu- ja kommentointivaiheessa.

4 § Ydinlaitoksen yleissuunnittelu

Määräyksen 4 §:ssä kuvataan tarkemmin ydinlaitoksen yleissuunnittelua koskevat määräykset. Kohdassa 1 on säädetty ydinlaitoksen turvallisuuden kannalta tärkeiden kohteiden suojaaminen tehokkaasti. Tehokkuuden arvioinnissa on otettava huomioon sekä suunnitteluperusteuhka että riskianalyysit. Luvanhaltijan on arvioitava turvajärjestelyt siten, että määräyksen tavoite täyttyy. Tämä edellyttää käytännössä suunnitteluperusteuhkan ja ohjeiden YVL A.11 ja A.12 vaatimusten täyttymisen arviointia. Vaatimus korostaa myös luvanhaltijan vastuuta arvioida esim. muutostöitä tehtäessä toteutettavien muutosten soveltuvuus- ja tehokkuusselvitykset ottaen huomioon turvajärjestelyjen tarkoitus.

Kohdassa 2 säädetään syvyysuuntaisen puolustusperiaatteen (defence-in-depth) käyttämisestä asettamalla eri turvajärjestelyvyöhykkeitä. Tämä mahdollistaa havaitsemisen, viivästämissen ja vasteen mahdollisimman tehokkaasti lainvastaista toimintaa vastaan ja noudattaa syvyysuuntaista puolustusperiaatetta.

Kohdassa 3 säädetään käytettäväksi turvajärjestelyvyöhykkeitä muodostamaan tehokkaat ja tarkoituksenmukaiset turvajärjestelyt lainvastaista toimintaa vastaan. Tämä on perusteltua turvajärjestelyjen tarkoituksen varmistamiseksi. Esitetty sanamuoto perustuu siihen, että pelkästään rajapintojen kestävyyttä ei arvioida, vaan koko turvajärjestely-

3/0007/2016

21.12.2015

lyvyöhykettä ja sillä toteutettavia turvajärjestelyjä kokonaisuutena. Luvanhaltijan lausunnossa oli esitetty voimassa olevan asetuksen muuttamista siten, että ei tarkastella pelkästään rakenteellisten esteiden kestävyyttä, vaan turvajärjestelyjä kokonaisuutena. Tehokkuuden arvioimisessa on käytettävä suunnitteluperusteuhkaa ja esitettävä, miten se torjutaan.

Kohdassa 3 säädetään lisäksi esim. valvontajärjestelmien käyttämisestä havaitsemisen mahdollistamiseksi. Esitetty kohta on uusi. Valvontajärjestelmät ovat osa ydinlaitoksen turvallisuuden kannalta tärkeitä järjestelmiä, koska niihin mahdollisesti kohdistuva lainvastainen toiminta voisi vaarantaa turvajärjestelyjen tarkoituksen ja välillisesti vaikuttaa myös ydinturvallisuuteen.

Kohdassa 4 veloitetaan käyttämään ydinlaitoksen eri järjestelmien ja muiden tärkeiden kohteiden suunnittelussa ja ylläpidossa kehittyneitä ja tarkoituksenmukaisia tietoturvalisuusperiaatteita. Tarkoituksenmukaisuusvaatimus on lisätty ehdotukseen, koska käytettävien periaatteiden on oltava tarkoituksenmukaisia. Niin ikään vaatimus ylläpidosta on lisätty, koska se on olennainen osa tietoturvallisuutta koko ydinlaitoksen elinkaaren ajan. Havaitseminen ja estäminen eivät yksinään riitä ja kommenteissa oli esitetty perustellusti myös vahingollisten seurausten rajoittamista osaksi vaatimusta. Tehokkuuden arvioimisessa on käytettävä suunnitteluperusteuhkaa ja esitettävä, miten se torjutaan. On esitettävä, miten tiettyihin ratkaisuihin on päädytty ja miten niillä torjutaan lainvastainen toiminta. Tämä edellyttää ratkaisujen arviointia esim. suunnitteluperusteuhkaa vasten.

Turvajärjestelyjen yksi osa-alue on tietoturvallisuus. Lainvastainen toiminta voi pyrkiä hyödyntämään hyökkäysreittinä tietojärjestelmiä, jotka on suojattava asianmukaisesti. Kohdassa 4 luetellut järjestelmät sisältävät myös turvavalvontajärjestelmät. Kohtaan ehdotettu luvatonta toimintaa kattaa myös luvattoman pääsyn. Joissakin kommenteissa oli esitetty luvatonta toimintaa korvattavan laittomalla toiminnalla, mutta on mahdollista, että toiminta on luvatonta (esim. luvanhaltijan asettaman hallinnollisen määräyksen rikkominen), mutta se ei ole laitonta. Luvatonta toimintaa kattaa myös lainvastaisen toiminnan. Tietoturvallisuuspoikkeamien havaitseminen ja estäminen on tärkeätä, koska se voi paljastaa myös muun kuin luvattoman toiminnan kautta ydinturvallisuudelle tärkeisiin järjestelmiin kohdistuvan tietoturvallisuusuhkan. Ne on em. syyn vuoksi lisätty ehdotukseen.

Kohdassa 5 on esitetty vaatimus siitä, että tietoturvallisuusuhkista johtuvien poikkeavien tilanteiden hallintaan on varauduttava. Tämä on perusteltua jatkuvuussuunnittelun ja toipumisen näkökulmasta. Tietoturvallisuusuhkiin on varauduttava ja niitä on käsiteltävä. Nykyisissä ydinlaitoksissa monet järjestelmät tukeutuvat tietojärjestelmiin, minkä vuoksi tietoturvallisuusuhkiin varautuminen korostuu nykypäivänä. Em. syistä ehdotukseen on lisätty asiaa koskeva vaatimus, jota on muokattu kommenttien perusteella siten, että varautumisvelvoite koskee toimintaa *jo ennen* uhkatilanteen syntymistä.

5 § Henkilöturvallisuus

Määräyksen 5 §:ssä veloitetaan käyttämään lainmukaisia turvallisuus selvityksiä. Henkilöturvallisuuden ja laitoksen turvallisuuden varmistamiseksi on perusteltua, että vain sellainen henkilö, jonka taustat on selvitetty, on oikeutettu työskentelemään ydinlaitok-

3/0007/2016

21.12.2015

sella. Koska turvallisuusselvitykset ovat vain osa sisäistä uhkaa (insider) vastaan toteutettavia toimenpiteitä, on perusteltua, että luvanhaltija kuvaa toimenpiteet, joilla edellä mainittuja uhkia torjutaan. Erityisesti korostetaan, että toimenpiteet, joilla torjutaan henkilöihin liittyviä uhkatekijöitä, tulee suunnitelmallisesti ulottaa myös luvanhaltijan käyttämiin alihankkijoihin ja niiden palveluksessa oleviin STUK arvioi toimenpiteiden riittävyyden luvanhaltijan esityksestä.

Kohtaan 2 on lisätty kommenttien perusteella myös velvoite käyttää ydinlaitoksen alueella kulkuun oikeuttavaa tunnistetta. Tämä vaatimus on esitetty ohjeessa YVL A.11, mutta sen nostaminen määräystasolle ei anna mahdollisuutta poiketa vaatimuksesta.

6 § Turvajärjestelyjen toteuttaminen ja turvallisuuden ylläpitäminen

Määräyksen 6 §:ssä säädetään turvajärjestelyjen toteuttamisperiaatteista. Ydinenergian käytön turvajärjestelyille tärkeimmät asiakirjat, jotka on pidettävä ajan tasalla, on esitetty kohdassa 1. Luettavuuden vuoksi asiakirjojen ajan tasalla pitäminen on siirretty pykälän lopusta kohtaan 1. Voimassa olevasta vaatimuksesta poiketen selvitykset on korvattu kommenttien perusteella termillä asiakirja, joka kuvaa paremmin nykytilannetta.

Kohdassa 2 esitetään vaatimus siitä, että turvajärjestelyjen tehokkuus ei saa merkittävästi heikentyä vika- tai vaarantilanteissa. Tämä on perusteltua, koska em. tilanteissa turvajärjestelyjen merkitys korostuu turvallisuuden varmistamiseksi. Kohtaan on lisätty kommenttien perusteella myös häiriöt, koska kaikki luetellut tapahtumat eivät välttämättä ole häiriöitä, vaan onnettomuuksia.

Kohdassa 3 säädetään harjoittelusta. Koska uhkatilanteissa yhteistoiminta erityisesti turvallisuusviranomaisten kanssa korostuu, on perusteltua, että harjoittelua toteutetaan yhdessä viranomaisten kanssa säännöllisesti. Luvanhaltija ei kuitenkaan voi velvoittaa viranomaista harjoittelemaan. Sen vuoksi kohtaan on muokattu kommenttien perusteella siten, että harjoittelu tapahtuu säännöllisesti. Tämä tapahtuu käytännössä siten kuin on ao. viranomaisten kanssa sovittu. Viranomaiselle on varattava mahdollisuus osallistua harjoituksiin. Turvajärjestelyjen tason varmistamiseksi turvaorganisaation sisäistä harjoittelua tarvitaan säännöllisesti ja sen on tapahduttava luvanhaltijan asiaa koskevien asiakirjojen mukaisesti.

Kohdassa 4 veloitetaan pitämään koko ydinlaitoksen henkilöstö ajan tasalla turvajärjestelyihin liittyvistä toimenpiteistä ja menettelytavoista. Tämä vaikuttaa myös turvallisuuskulttuurin ylläpitämiseen. Toimenpiteiden perustelevuus ja niiden esittäminen mahdollisimman avoimesti koko ydinlaitoksen henkilökunnalle voi vaikuttaa turvajärjestelyjen tehokkuuteen, kun koko henkilöstö saadaan sitoutettua noudattamaan määrättyjä menettelyjä. Koska turvavalvonta on osa turvajärjestelyjä, ehdotuksesta on poistettu ko. sana. Ehdotuksesta on myös poistettu kommenttien perusteella sana *asianmukaisesti*, koska sitä on käytännössä vaikea mitata ja termi on epämääräinen. Lähtökohta on joka tapauksessa, että perehdytys (joka käsittää myös koulutuksen) sisältää tarpeelliset turvajärjestelyjä koskevat asiat.

3/0007/2016

21.12.2015

7 § Asiointi ydinlaitoksella

Määräyksen 7 §:ssä säädetään ydinlaitoksella asioinnin perusteista. Turvajärjestelyjä (ml. kulunvalvonta) ei voida toteuttaa tehokkaasti, jollei toimenpiteitä lainvastaista toimintaa vastaan ole etukäteen suunniteltu. Tämä edellyttää tiettyjen toimenpiteiden toteuttamista (esim. vierailukäynnit) ja henkilöllisyyden selvittämistä sekä kulkuoikeuksien määrittelyä eri turvajärjestelyvyöhykkeille. Kommenteissa esitettyä erityistä velvoitetta ilmoittaa poliisiviranomaiselle vierailuista, jotka saattaisivat aiheuttaa toimenpiteitä poliisissa, ei ole lisätty erikseen määräykseen, koska asiointi sinänsä kattaa myös vierailut. Kohdan 2 sana *asianmukaisia* on korvattu sanoilla *tarkoitukseen soveltuvia*, koska aiempi sanamuoto on epämääräinen eikä sovellu määräystasolle.

Kohdassa 3 esitetään vaatimus siitä, että liikkumisen ydinlaitoksen alueella on oltava asioinnin tarkoituksen mukaan rajoitettua ja valvottua. Tämä vaatimus edellyttää määrittelemään ydinlaitokselle tarkoitukseen soveltuvat kulkualueet, kulunvalvonnan ja liikkumisen toteutumisen valvonnan.

8 § Henkilö- ja tavaraliikenteen valvonta

Määräyksen 8 §:ssä säädetään henkilöiden ja tavaraliikenteen valvonnasta. Turvajärjestelyjen tehokkuuden varmistaminen edellyttää tarkastuksia, joita kohdistetaan henkilöihin ja ajoneuvoihin sekä tavaroihin, jotta näiden mukana ydinlaitokselle ei tule luvatta sellaisia esineitä tai aineita, jotka voivat vaarantaa turvallisuutta. Ehdotukseen on lisätty kommenttien perusteella sana *luvatta*, koska ydinlaitokselle tuodaan päivittäin esineitä tai aineita, jotka voivat vaarantaa turvallisuutta, tämä tapahtuu kuitenkin luvanvaraisesti ja valvotusti. Turvavalvonnan tulee olla suunnitelmallista ja järjestelmällistä, ja se tulee ulottaa kaikkiin ydinlaitoksella asioiviin. Kohta 1. tarkentaa määräyksen 7 §:n kohtaa 3 liikkumisen valvonnan osalta. Luvanhaltijan on kuvattava ohjeistossaan, miten se suorittaa em. valvontaa.

Henkilöiden lisäksi valvotaan ja tarkkaillaan ajoneuvoja, tavaraliikennettä ja muuta liikennettä. Erityisesti on korostettava, että määräyksen 8 §:n kohdassa 3 mainitulla salassa pidettävällä tietoaineistolla tarkoitetaan tässä yhteydessä salassa pidettävää turvajärjestelyjä tai ydinturvallisuutta koskevaa asiakirjaa sekä tällaisesta asiakirjasta saatavissa olevaa tietoa ja tällaisen tiedon perusteella tuotettua asiakirjaa ja materiaalia. Tietoaineisto, joka sisältää ydinaseiden leviämisen kannalta merkityksellistä tietoa, luokitellaan ydinmateriaaliksi. Yksikin tiedosto saattaa näin ollen muodostaa tällaisen salassa pidettävän tietoaineiston, jollei ole ilmeistä, että sen sisältämät tiedot eivät vaaranna ydinturvallisuutta tai turvajärjestelyjen tarkoituksen toteutumista. Salassa pidettävää tietoaineistoa saa käyttää ja luovuttaa vain siihen tarkoitukseen, jota varten se on annettu, jollei se, joka on määritellyt aineiston turvallisuusluokan, ole antanut muuhun suostumustaan. Luvanhaltijan on pidettävä huolta siitä, että salassa pidettävään tietoaineistoon on pääsy vain niillä, jotka tarvitsevat tietoja tehtävänsä hoitamisessa. Vastaavasti tällaisessa tehtävässä toimiva tai toiminut henkilö on velvollinen YEL 78 §:n mukaisesti olemaan ilmaisematta, mitä hän on tässä tehtävässä saanut tietää suojattavaan tietoaineistoon sisältyvistä tiedoista.

Sen estämiseksi, että henkilöiden tai tavaroiden mukana ei ilman lupaa poistu ydinlaitokselta ydinmateriaalia, ydinjätettä tai radioaktiivisia aineita, edellytetään havaitsemi-

3/0007/2016

21.12.2015

seksi ja estämiseksi menetelmiä, joiden riittävyyden STUK arvioi luvanhaltijan esityksestä. Ehdotuksessa on muokattu kohtaa 3 vastaamaan nykyaikaisia vaatimuksia. Kohdasta 3 on lisäksi poistettu kommenttien perusteella kuvaileva sana *tehokkaat*, koska se edellyttäisi mittaamista tai tehokkuuden määrittelyä, mikä on käytännössä mahdotonta tehdä. Harjoitusten, kokemusten ja päivittäistoiminnan arvioinnin perusteella turvajärjestelyjen *tehokkuutta* voidaan arvioida, mutta määräystasolla se olisi edellyttänyt tarkempaa määrittelyä. Arviointia on tehtävä myös suunnitteluperusteuhkassa esitetyjä uhkia vastaan, jolloin voimassa olevan vaatimuksen tavoitetta voidaan arvioida käytännössä.

9 § Turvahenkilön koulutusvaatimukset

Määräyksen 9 §:ssä säädetään turvahenkilön koulutusvaatimuksista. Lähtökohtana on, että turvahenkilöllä on joko vartijan tai muu riittävä turva-alan koulutus. STUK arvioi luvanhaltijan esityksestä muun kuin vartijan koulutuksen saaneen henkilön soveltuvuuden ja koulutuksen riittävyyden turvahenkilötehtävään. Lisäedellytyksenä on, että turvahenkilö täyttää säädetyt vartijan yleiset hyväksymisehdot. Turvahenkilön on lisäksi osoitettava, että hän tuntee turvaorganisaation toimintaan liittyvät ohjeet. Tämä voidaan osoittaa esim. vuosittaisissa koulutus- ja testaustapahtumissa.

10 § Voimakeinojen käyttöön ja voimankäyttövälineisiin liittyvät erityisvaatimukset

Määräyksen 10 §:ssä esitetään voimakeinojen käyttöä ja voimankäyttövälineitä koskevat erityisvaatimukset. Voimakeinojen käytössä edellytetään voimankäyttövälineiden käytön osaamista. Osaamisvaatimukset on määritelty erikseen ydinlaitoksen turvaohjesäännössä, koska yksityiskohtaisia tietoja käytettävistä välineistä ei voida antaa julkisesti; se voisi vaarantaa turvajärjestelyjen tarkoituksen.

On perusteltua, että vain sellaisia välineitä, jotka ovat turvaohjesäännön mukaisia ja luvanhaltijan tai vartiomisliikkeen hallitsemia, voidaan käyttää voimakeinojen käytössä. Voimakeinojen käytössä puututaan usein perusoikeuksiin ja tällä vaatimuksella varmistetaan se, että käytetään vain hyväksytyjä välineitä, joiden tarpeellisuuden sisäministeriö, Ydinalan turvajärjestelyjen neuvottelukunta ja STUK ovat arvioineet turvaohjesääntöä vahvistettaessa.

Määräykseen on lisätty viittaus ydinenergialain 7 o §:ään, jossa säädetään turvahenkilön oikeudesta käyttää voimakeinoja.

11 § Hälytyskeskus

Määräyksen 11 §:ssä säädetään hälytyskeskuksesta ja varahälytyskeskuksesta. Turvajärjestelyjen ja turvaorganisaation toiminnan varmistamiseksi ja ohjaamiseksi, hälytysten arvioimiseksi, tilanteen kehittymisen seuraamiseksi ja tilannekuvan ylläpitämiseksi tarvitaan ydinlaitoksella hälytyskeskusta ja varahälytyskeskusta. Tilanteen johtamiseksi ja tilannekuvan ylläpitämiseksi ja välittämiseksi ehdotukseen on lisätty kommenttien perusteella vaatimus siitä, että yhteydet ovat tietoturvallisia, joka on selkeämpi määrittely kuin *suojatut*.

3/0007/2016

21.12.2015

Uhkatilanteisiin varautumiseen kuuluu myös asianmukaisten ulkoisten edellytysten ja yhteysjärjestelmien suunnittelu ennakkoon. Määräyksessä ehdotetaan nykyisessä valtioneuvoston asetuksessa esitetyn mukaisesti, että nämä toiminnot toteutetaan siten varmennettuina, että ne ovat käytettävissä ja toimintakykyiset myös odottamattomassa uhkatilanteessa tai normaalista poikkeavassa käyttötilanteessa.

Ydinaineiden ja ydinjätteen kuljetuksissa tarvittavat menettelytavat arvioidaan tapauskohtaisesti, mutta myös näissä lainvastaisen toiminnan torjumiseksi edellytetään turvajärjestelyjä, jotka sisältävät hälytysyhteyksiä.

12 § Johtokeskus ja johtaminen

Määräyksen 12 §:ssä säädetään johtokeskuksesta ja lainvastaisen toiminnan torjumiseksi tarvittavasta johtamisesta. Turvaorganisaation johtamiseksi edellytetään, että ydinlaitoksella on aina organisaation johtamisesta vastaava henkilö. Koska lainvastaisen toiminnan torjumiseksi on tärkeätä, että sen johtaminen voidaan tehdä suojatusta paikasta, edellytetään toiminnolle johtokeskusta ja sille varajohtokeskusta. Johtokeskus tai varajohtokeskus miehitetään tarvittaessa siten, kuin luvanhaltija on suunnitelmissaan esittänyt. Johtamisen varmistamiseksi yhteydet valvomoon ja poliisiin on varmennettava ja niiden on oltava tietoturvalliset. Ehdotuksessa on muokattu sanamuotoa ymmärrettävämmäksi kuin aiemmassa asetuksessa, jossa oli käytetty termejä johtokeskus ja johtokeskustoiminto.

Poliisitoiminnan johtamisen mahdollistamiseksi on poliisiin käyttöön osoitettava johtamiseen soveltuva tila, jonka varustamisesta on sovittava poliisin kanssa. Tilanteen perusteella poliisi päättää, mistä se omaa toimintaansa johtaa.

Ydinlaitoksella (pl. tutkimusreaktori) sama henkilö ei voi vastata hälytystoiminnoista ja turvaorganisaation johtamisesta. Tämä on perusteltua, koska useimpien ydinlaitosten monimuotoisuuden ja koon vuoksi yksi henkilö ei pysty samanaikaisesti hoitamaan useita tehtäviä.

13 § Toiminta uhkatilanteessa

Määräyksen 13 §:ssä säädetään toiminnasta uhkatilanteissa. Uhkatilanteissa on ryhdyttävä niihin toimenpiteisiin, jotka on kuvattu luvanhaltijan toimesta turvaohjesäännössä ja turvasuunnitelmassa, tai muissa luvanhaltijan ohjeissa. Erona voimassa olevaan asetukseen, näitä asiakirjoja ei ole pyritty luettelemaan, koska tyhjentävän luettelon laatiminen aiheuttaisi ongelman niiden monimuotoisuuden vuoksi.

Poliisitoiminnan resurssien mitoittamiseksi oikein, on hälytys poliisille toimitettava heti kun uhka on todettu. Tilannekuva on välitettävä poliisille jo ennen tämän saapumista paikalle, jotta se osaa organisoida omaa toimintaansa uhkaa vastaan.

Turvaorganisaation toimintaa johtaa tehtävään määrätty, koulutettu henkilö. Ydinenergia-asetuksessa säädetään, miten johtovastuu siirtyy poliisille, koska STUK ei voi antaa poliisia koskevia määräyksiä.

3/0007/2016

21.12.2015

Luvanhaltijan on asetettava poliisin käyttöön riittävä määrä henkilökuntaa, joka tuntee laitoksen ja säteilysuojelun sekä turvajärjestelyt. Tämä on perusteltua sekä laitoksen toiminnan turvallisuuden että henkilöturvallisuuden varmistamiseksi. Sanapari *muun ohessa* on poistettu määräyksestä, koska se on epämääräinen. Kohdassa 4. on käytetty termiä huolehtii, koska uhkatilanteessa toiminnan johtovastuu on poliisilla.

14 § Ilmoittaminen Säteilyturvakeskukselle

Määräyksen 14 §:ssä säädetään ilmoittamisvelvollisuudesta STUKiin. Mahdollisessa uhkatilanteessa, STUKin on tärkeää saada tieto uhkasta viipymättä. Tilanteen edellyttäessä voidaan tällöin ryhtyä mahdollisimman aikaisessa vaiheessa niihin toimenpiteisiin, joita tilanteen hoitaminen edellyttää. Myös tiedotusvälineiden yhteydenottoon valmistautuminen edellyttää tiedon saamista mahdollisimman aikaisessa vaiheessa.

STUK informoi tilanteen niin edellyttäessä muita viranomaisia, mutta määräyksestä on kommenttien perusteella poistettu tämä vaatimus, koska STUK ei voi asettaa määräyksessä vaatimuksia itselleen.

6 luku (VNA 734/2008)

Nykyisen valtioneuvoston asetuksen (VNA 734/2008) 6 luku ”*Ydinalan turvajärjestelyjen neuvottelukunta*” siirretään neuvottelukunnasta laadittavaan asetukseen, sillä kyseessä on valtioneuvoston asettamaa neuvottelukuntaa, jonka toiminnasta STUK ei voi määrätä.

15 § Suunnitelmien laatiminen

Määräyksen 15 §:ssä säädetään turvajärjestelyjä koskevien suunnitelmien valmistelusta yhteistyössä poliisin kanssa sen varmistamiseksi, että toimenpiteet toteutetaan ottaen huomioon poliisitoiminnalliset lähtökohdat ja resurssit. Yhteisvalmistelu myös edesauttaa turvaorganisaation ja poliisiviranomaisen välistä yhteistyötä ja varmistaa sen, että eri näkökohdat otetaan huomioon ja että poliisille välitetään sen tarvitsemaa informaatiota laitoksesta ja toimintaympäristöstä.

16 § Vaitiolo- ja salassapitovelvollisuus

Määräyksen 16 §:ssä säädetään vaitiolo- ja salassapitovelvollisuudesta. Kommenttien perusteella vaitiolo on lisätty määräykseen.

17 § Voimaantulo

Määräyksen 17 §:ssä säädetään määräyksen voimaantulosta. Määräys tulee voimaan 1.1.2016, jolloin valtioneuvoston asetus ydinenergian käytön turvajärjestelyistä kumoutuu suoraan lain (676/2015) nojalla.

Määräyksen voimaan tullessa vireillä oleviin asioihin sovelletaan tätä määräystä, koska määräyksellä ei tosiasiallisesti muuteta kumoutuvien valtioneuvoston asetusten sisältämiä vaatimuksia.

3/0007/2016

21.12.2015

Määräyksen saatavuus, ohjaus ja neuvonta:

Määräys julkaistaan Säteilyturvakeskuksen määräyskokoelmassa, jonka osoite Finlexissä on: <http://www.finlex.fi/fi/viranomaiset/normi/555001/>. Määräys on myös saatavilla Säteilyturvakeskuksesta.